

PROTESTÁNS HETILAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

Megjelen minden héten egyszer szombaton egy iven. — Előfizetési ár egy évre 6 frt, félévre 3 frt. — Az osztrák-magyar monarchián kívül első országokba egy évre 7 frt. — Egyes szám ára 12 kr. — Hirdetések díja száz szóig 1 frt; kétszáz szóig 2 frt; a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr.; harmadiknál 70 kr.; bélyegdíj mindenik hirdetésnél külön-külön 30 kr. Melléklési díj minden száz darabtól 1 frt 50 kr. A lapot érdeklő mindennemű közlemények a szerkesztőhöz — Nagy Péterfia-utca 961. sz. intézendők.

Törvényjavaslat a gymnáziumi és reáliskolai oktatásról.

(Folyt. s vége.)

Az eddig elmondottakból látható, hogy a miniszteri törvényjavaslat a középtanodai egyetemesek emelésére lényegesebb befolyással nem lehet, mert az administratív centralisatio elvnek hódolva, a tanítás és nevelés terén a mulhatatlanul szükséges önálló szabad tevékenységet lehetlenné teszi; és mert a két középiskola, a gymnázium és reáliskola jelleme és célja felett határozott elvi álláspontot nem foglalva el, ingadozás és bizonytalanság jellemzi a tekintetben, hogy vajjon a két középiskola egyenértékű és egyenjogú intézet lehet-e? s mi viszonyban vannak egymással? s a mennyiben kimondja, hogy a gymnáziumi érettségi vizsgálat általában a felsőbb oktatásra (egyetemre és műegyetemre) képesít; a reáliskolai érettségi vizsgálat pedig, daczára, hogy a tanfolyam abban is 8 év s a latin nyelv és irodalom is rendszeren tanítatik a reáliskolák önként vállalkozó tanulóknak; sőt a 4 alsó osztályban úgy lesz megállapítva a tanterv, hogy a tanulókra nézve ez idő alatt az átlépés a gymnáziumból a reáliskolába és viszont könnyen lehetővé tétessék, rendszeren mégis csak a műegyetemre képesíti a tanulókat: méltán kérdésbe tehető, hogy ily módozatok és viszonyok között, a gymnáziumok mellett van-e szükség reáliskolákra?

Továbbá prot. szempontból és érdekekből megfigyelve erős aggodalmakat támaszt a törvényjavaslat a prot. hitfelekezetben, mert autonomikus jogai, melyeknek teljes birtokában és élvezetében volt, szándékoltatnak e törvényjavaslat életbe léptetése által megsemmisíttetni; épen azért összevegyezzük röviden, hogy ily helyzet és körülmények között mi általában és a prot. legközelebb a reformált hitfelekezetnek a teendője?

A mult évben, midőn a magyar kir. közoktatási miniszter által kidolgozott s a protestáns fő-

gondnokokkal közölt pontozatok a felekezeti közép- és felsőiskolák feletti legfőbb felügyeleti jog gyakorlásának módjáról megjelentek s azok felett méltó megbotránkozásukat úgy egyes egyházkerületek, mint a magyar ref. egyháznak Debreczenben tartott egyetemes konventje is kifejezték: a jelzett konvent „megbizta és felhatalmazta ref. egyházunk összes püspökeit és főgondnokait, hogy egy bizottsággá alakuljanak s törvényes igazainkat fenyegető törekvések ellenében, továbbra is éber figyelemmel őrködve, egyházunk önkormányzati szabadságának, jogainak és érdekeinek védelmére, bármikor és bárhol, úgy a törvényhozás tényezőinél, mint a kormánynál is minden szükséges lépést megtegyenek. Ugyane célra a mikor szükségesnek látják, azonnal hívják egybe az egyetemes conventet vagy az egyházkerületi gyűlések tartását eszközöljék, megállapodásaikat a testvér ágostai egyház e célra megbizottaival is tudatva: igyekezzenek őket csatlakozásra és együttes eljárásra megnyerni.“ Most már ime elérkezett az idő, hogy a püspöki és főgondnoki testület éber működését megkezdje, mert „ama szunnyadoznilátszó pontozatok s az azok által képviselt elvek fejeiket újból felütötték,“ sőt most már törvényjavaslat alakjában jelentkeznek. Épen azért a nevezett nagyérdemű testületnek mielőbb tanácskozni kell a megjelent törvényjavaslat felett s azon elvet követve, melyet egyházunk veterán harciosa, annak jogaiért oly nemes határozottsággal küzdő id. báró Vay Miklós konventi elnök ur a konventet megnyitó epochalis beszédében hangsúlyozott, hogy a logikai rend a törvények alkotásánál megtartassék és így mindenek előtt a teljes vallásszabadság és egyenlőség tényleg életbe léptetessék: tehát mindenek előtt oda munkáljon a püspöki és főgondnoki kar az országos képviselőházhoz intézett kérvényében, hogy:

1. törvény által döntessék el és határozottassék meg, *minő viszonyban van a magyar állam a hazánkban levő hitfelekezetekhez; azoknak teljes jogegy-*

lősége és viszonyossága az 1848. XX. t. cikkben kimondott nagy elv alapján részletesen állapításuk meg; s majd azután kérelmeztesék a középtanodai törvényjavaslat tárgyalása;

2. kimutatván, hogy a kezünk alatti miniszteri törvényjavaslat sem általában a hazai köznevelés és közoktatásügy szabad és önálló felvirágzását elő nem mozdíthatja; de másfelől az eddig mindenestre jelentékeny prot. tanügyet egész lényéből kiforgatni igyekszik s a protestánsoknak a tanügy terén élvezett jogait egészen ignorálja: tehát ez most ily alakjában vétessék le a törvényhozás asztaláról s utasítsassék a miniszter, hogy más elvek alapján, melyek országos tanügyünk történelmi fejlődéséből mintegy önként következnek, állítsa össze és tervezze a törvényjavaslatot, és pedig miután a magyar protestáns egyháznak egyházi és iskolai teljes autonómiáját a bécsi és linczi békekötések és az ezeket becikkelyező 1608. koronázás előtti első s az 1647. évi 5. törvénycikkek, több rendbeli koronázási oklevelek és királyi eskük örök időkre biztosítják: előbb törvényes alakban a prot. egyházat is hallgassa ki. Csak ha a törvényhozás a teendőkre nézve ezen sorrendet követi, akkor fog biztosan, minden keserűség és megrázkódás nélkül, a magyar prot. egyház életére annyira fontos és nagy horderejű középtanodai oktatásügy megoldatni.

Debreczen, 1880. ápril 8.

Tóth Sámuel.

Azon idő óta, midőn ezen közlemény írásba tétetett, megtartott mult hó 16-án a magyarországi ref. egyház püspökeinek és főgondnokainak tanácskozása Budapesten, mely értekezletből az országos képviselőházhoz intézett felirat a lapok 18. számában közölve volt; s általában nagy mozgalmat tanúsított a középtanodai törvényjavaslat a prot. hitfelekezet kebelében, mutatják a megjelent felirások és javaslatok; ilyenek: a magyarhoni ágostai egyetemes egyháznak, az erdélyi ágostai evang. egyház országos consistoriumának, a tiszáninneni és dunántuli ref. egyházkerületeknek az országos képviselőházhoz intézett *kérvényeik*; s a sárospataki ref. főiskolai tanári kar *véleménye*, összeállította Szinyei Gerzson. S talán némelyek előtt feltűnő lehet, hogy épen a mult hónapban tartatott meg a tiszántuli ref. egyházkerület közgyűlése is, és a nevezett törvényjavaslat abban tanácskozási tárgyalás fel nem vétetett: erre nézve megjegyezhetjük, hogy a köznézet és hangulat a tiszántuli egyházkerületi közgyűlésen az volt, hogy miután az egyetemes konvent fölkérte ezen egyházkerület által mult évi 48. és 197. sz. végzéseiben a suprema inspectio kérdésében prot. egyházunk önkormányzati jogait biztosítani és megővni; és miután a miniszteri törvényjavaslat főképen épen azért sérelmes reánk nézve, mert benne a suprema inspectio közvetlen intézkedéssé változik át s a protestáns iskolaügyi autonomia megsemmisítettét czélozták; és miután ezen egyházkerület 1874. évben az 1873-ban megjelent miniszteri törvényjavaslat alkalmából, a képviselőházhoz intézett feliratában már részletesen kifejtette, hogy mely elvek figyelembe vétele mellett óhajta a középtanodai oktatásügy rendezését; miután tehát az egyetemes konvent

lett ezen ügyben minden egyházkerület részéről megbízva s az a szükséges előintézkedéseket, a mint mult évi jegyzőkönyvének 22. sz. határozata igazolja, meg is tette: nem kívánt ez ügybe a tiszántuli egyházkerület újolag beleavatkozni; úgy gondolkozván, hogy ha az egyet. konvent egy maga intézkedik, eljárás biztosabb és egyöntetűbb lesz, mintha az egyes egyházkerületek ismét meg ismét tanácskoznak a fellett és kisebb vagy nagyobb mérvben egymástól eltérő nézetek és felfogások tűnnek ki nyilatkozataikból. Különben azt bátran állíthatjuk, hogy a tiszántuli ref. egyházkerületnek iskolaügyi politikai álláspontja jelenleg is az, mely az 1869. évi 203. sz. végzésében, az 1874. évi országgyűléshez intézett kérvényében, 1877. évi 205, 207, 208., 1878. évi 32, s a mult évi 48. és 197, 199. sz. végzésekben érintve és részletesen kifejtve van; az azokban foglalt elvek most is az irányadók.

Tóth Sámuel.

A dunántuli ref. egyházkerületnek a képviselőházhoz intézett kérvénye a gymn. és reáliskolai törvényjavaslat tárgyában.

A dunántuli hely. hitv. egyházkerületnek közgyűlése tudomást vevén azon javaslatról, mely a „gymnáziumi és reáliskolai oktatásról“ a képviselőház asztalára letétezt; minthogy azon törvényjavaslat által, a mi s a velünk solidaritásban levő hazai prot. hitfelekezetek középtanodai oktatásügye is mint annak, a magyarországi hely. hitv. evang. egyház Budapesten apr. 16. egybegyűlt főgondnokai és szuperintendensei által a képviselő házhoz intézett kérvénye is kifejezést ad, lényegében érintetik, beható tárgyalás alá vettük, annak a prot. hitfelekezeti középtanodákra vonatkozó §-ait különösen annak V. fejezetét; s azon meggyőződés által vezéreltetve, hogy ha a mélyen tisztelt képviselőház, a hazai tudományos képződés, a korszerű haladás alaprakó tényezői a középtanodák által mélyreható, átalakító, nemzeti irányu s maradandó becsü organismust akar beilleszteni a nemzet életébe, nem hagyhatja figyelmen kívül azon tekinteteket, melyeket a hazai köznevelődésnek s a nemzeti létnek szinte megtartó, sőt megmentő szolgálatokat tett magyar prot. egyház középtanodáinak történelmileg kifejtett s ép ezért az 179°/₉₁. XXVI. t. cikkben határozottan biztosított sajátlagos helyzete, Magyarország képviselő házatól, a mily bizodalommal, oly jogos igényt alkotólag, vár és reményl.

E sajátlagos, mert geniusunktól sugallt s ép azért vérünkbe átment, természetünké azonosult helyzet azt igényli a mélyen tisztelt képviselő háztól, hogy szenteljen, miut azt a módosítványunkban javalljuk, teljesen külön fejezetet a mindkét hitvallású (evangelici utriusque confessionis) prot. hitfelekezetek középtanodáinak, s ez által oldja fel azon bilincs alól, a mibe a betérjesztett törvényjavaslat szerint, azért kelle talán nyüzözni a protestánsok középtanodáit is, mert az államnak semmi erkölcsi és anyagi biztosítékot nem nyújtó, sőt tendentiosus, ugy lehet vészes irányzat, külről jöhető titkos és államellenes befolyások által vezérelhetett, egyesek vagy consortiumok által is alapítható s fentartható magánok és társulatok középtanodáinak jogi kategóriájába illesztettek be, a mily sajnálatunkra oly szegényünkre, a prot. középtanodák, és pedig minden szükség nélkül, mert kormányzatunk legteljesebb nyilvánossága mellett titkos üzelmek kizárva; s roppant hátrányunkra, mert legszélesebb bázisokon nyugvó önkormányzati jogaink annyi, mint erőnk s hatásunk bénítása, fejlődési feltételeink szükségtelen korlátozása, de sőt eddig kivított s becsülettel fentartott társadalmi állásun-

kat, önértetünket is mélyen sértő; s végre is csak a hazai közmívelődés javára szolgálta eddigi áldozatkészségünk felbuzgó forrásait beiszapító hatású lenne ama nivellirozó intézkedés.

Ha jogi álláspontja és sajátlagos helyzetének megfelelő elkülönítést nyerik középtanodáink a törvényben, a többi ebből önként folyó módosítványaink is megtalálják indokainkat.

Mert ekkor az állami főfelügyelet elegendő biztosítékot találhatván ugy hazafiasságunkban, mint a magyarság magvával azonos törekvéseinkben, s ugy szigoruan erkölcsi alapelveink, mint minden divergens irányzattól ment rationally szellemi hivatásunkban: nem lenne utalva arra, hogy a főfelügyelet czimén oly intézkedéseket állapítson meg reánk nézve is a „magánosok és társulatok“ által fentartott középtanodákra tán helyes tekintetekből, melyek beavatkozást, sőt rendelkezést is involálnak.

Ez által a tanszabadság elvének, a különböző utakon, különböző erők és eszközökkel egy azon cél felé versenyző törekvésnek, tehát a tanügy oly üdvös s így kívánatos szabad fejlődésének, mint izmosodásának is, csak tágasabb mező nyitnánk, s e nagy kérdés, ugy a tanügy önczélja mint a prot. egyház autonomiájának politikai figyelmet igénylő tekintetei szerint, közmegnyugvást előidézöleg oldatnék meg.

Áttérve ezek után az a) szövegezésben szabatos kifejezést nyert nézeteinknek megfelelő módosítványaink*) főbb pontjaira is, habár azok az előre bocsátottakban rámutatnak indokainkra, kiemeljük mégis a következőket:

A 65. §-ban említett osztályok és évfolyamok számának s a szorgalom időtartamának, önmagunk által leendő megállapítását azért igényeljük, minthogy ezen jog, nem annyira a tanügy teréni autonomiánkkal függ össze, mint inkább annak benső lényege, teljessége, reánk nézve ép e szempont életkérdés; mert csak e módosítvány biztosíthat minket egyedül arról, hogy a hitelveinknek is életet adó és életfentartó szabad vizsgálódás s észszerü fejlődés a különböző felfogású s más tekintetek és célzatokkal vezérelt kormányok által önlényegéből ki nem forgattatik s esetleg önczélja ellenére is nem irányoztatik; míg az eredeti szerkezet, oly tantárgyakat, oly terjedelmet és mértéket, annak oly minimumát vagy maximumát állapíthatná meg, oly folytonos zavarokat előidézö hullámzásoknak tehetné ki, középiskolai tanügyünket, a mi tanintézeteinket teljesen tönkre téve, felekezeti érdekeinket halálosan érinthetné. Ha van prot. autonomia, mélyen tisztelt képviselőház, kell lenni a prot. autonomiával azonos tanügyi autonomiának is; s ha volt háromszázadon keresztül s a magyar államnak csak előnyére, mért kellene lerontani azt a jelenben? Miért akadályozni akarni p. o. a magyar prot. egyház középiskoláit, hogy az előhaladott műveltségű nyugoti nemzeteknél is általánosan meghonosult, nálunk is egész 48-ig létezett lyceumi rendszer alapján a jelen materialisticus törekvések ellensúlyozásául a philosophai előképzéssel tetőztessék be, a középiskolai tudományos fejlődés?

Miért akadályozni továbbá, hogy a 66. §-ban ki ne mondhasa a prot. autonom egyház, hogy az ő középiskoláiban a tannyelv kizárólag a magyar, holott a többi középiskolákra nézve is, avagy legalább a 4 felsőbb osztályban, kötelezőleg kellene ezt törvénybe iktatni.

A 65. §-ra elmondottak által indokolt, a 77. és 78. §-okra tett módosítványunk is, a mely módosítvány lenne a

*) E módosítványokat közelebb közöljük.

Szerk.

biztosíték is arra, hogy a 65. §. az általunk ajánlt szövegezés szerint is megtámadtatásoknak ne lehessen kitéve.

A 82. §-ra tett módosítványunk, nem akadályozva, az államkormány esetleges intézkedését, kielégíti az intézetet fentartó felekezeti jogi érdekeit is s így mindkét irányban csak előnyös.

A 83. §-t, bár gyámságot involvál, czéljában nem perhorreskáljuk, de módosítványunkat, nehogy a jóakarató felügyelet beavatkozása váljék, figyelembe vétetni kérjük.

Ép így felhívjuk a törvényhozás figyelmét a 85. §-ra tett módosítványunkra is, a mely törvényben biztosított jogunk fentartása felett örködik, annak az eredeti szerkezetben szükségtelenül czélzott megszorítása ellenében.

Rá kell mutatnunk még, mélyen tisztelt képviselőház, a 75. §-ra tett az eredetitől czéljában ugyan nem, de lényegében eltérő módosítványunkra is.

De egész önértettel mutatunk reá!

A mennyiben leghívebb hazafias nemzeti és közmívelődési törekvéseinkkel szemben, sőt legtöbbször ép a miatt mostoha volt hozzánk nem egyszer, hazánk történelmi multja: a nemzet megdobbant lelkiismerete megigérte, sőt lekötölte magát, helyre hozni azt, az 1848. XX. s az 1868. LIII. t. cikkekben.

E törvényezikkek halvány kisúgárzása a törvényjavaslat 76. §-a is.

Ámde tisztelt képviselőház! a mi kilátásba tétetik, nem ama morzsaléokra mutat-e, a mi az evangeliomi dús lakoma asztaláról a szegény éhezőknek éhségét nem enyhítőleg, önbecsét mégis lealázólag lehülloott, s míg az egyelemből, ez bár a fönidéztük törvény követelménye szerint, mégis jogaink árán! . . . Ugy adva, hogy csak be-rínyt szemmel, szívünk dobbanásának lekötésével, talán csak a kétségbeesés által hajtottan szabad, vagyis lehet hozzá nyúlani.

Ismerjük mi az ország nyomasztó anyagi viszonyait s mert át is érezzük, nem is formálunk, sőt szóba sem hozunk teljesíthetlen, még szegényebb helyzetünk által bár joggal támasztható igényeket: ámde tisztelt képviselőház! ha mint a törv. javaslatban kilátásba van helyezve képes és kész is annyi improductív, annyi idegen, annyi nyomasztó kényszerhelyzet által reánk utalt kiadást kiizzadni kénytelen nemzetünk, némi államsegélyt nyújtani felekezetiünk culturalis és nemzeti hivatású középtanodáink gyámolítására, a minthogy képesnek és késznek is kell lennie, mint-hogy ez a leghálásabb talaj termékenyítése, tegye azt a mélyen tisztelt képviselőház, a többi hazai hitfelekezetek közt egyedül szegény, egyedül magára hagyott, pedig a nemzet zömét képező magyar prot. hitfelekezet leghívebb nemzeti s culturalis missiót követő középtanodái czéljaira folyóvá, ne jogaink árán, hanem a legsúlyosabb körülmények közt is mindig nagy lelkű nemzet azon emelkedettségéhez méltóan, melylyel az 1848. XX. s az 1868. LIII. t. cikket megalkotta.

Ezek azok, melyeket általánosságban s részletesen megjegyzendőknék tartunk, melyekből a mélyen tisztelt képviselőház meggyőződhetik arról, hogy nem vezérelt bennünkeli más, mint az individualitásunk által joggal igénybe vétetni, kért öntevékenységünket biztosi-ó autonomicus helyzetünk

*

a kulturális közérdek, a magyar állameszme megszilárdítása s a képviselőház iránt táplált loyaltásunk.

A mélyen tisztelt képviselőháznak alázatos szolgálója a dunántúli helv. hitv. egyházkerület s annak nevében

P a p G á b o r,
superintendens.

A szatmári ref. egyházmegye véleménye a Molnár Aladár által készített „Köznevelés és közoktatási szabályzat”-ra.

(Vége.)

XXIII. A 142. §. második kikezdése szerint: „Az egyes tanártestületek, valamint egyes tanárok is ajánlhatnak indokolt fölterjesztéssel az országos egyházi tanácsnak tankönyveket elfogadásra, holott ugyanezen §. első kikezdése szerint a tankönyveket és taneszközöket az illető egyházkerület jelöli ki s az országos egyházi tanácshoz csak tudomás végett terjeszti fel; ezen ellenmondás megszüntetése céljából javasoljuk, hogy az egyes tanártestületek vagy tanárok az általuk ajánlandó tankönyveket az egyházkerületnél hozzák ajánlatba.

XXIV. A 143. §. szerint, egy-egy osztályban rendszerint nem lehet több tanuló, mint az alsó 4 osztályban 40, a felső 4 osztályban 50. Ugyde a mely okok miatt több tanuló engedhető meg a felsőbb osztályokban mint az alsókban, épen olyan s annyi ok hozható fel arra nézve is, hogy inkább az alsóbb osztályokban legyen nagyobb a tanulók létszáma; s ezért óhajtuk, hogy az az egy-egy osztályban leendő tanulók számának maximuma mind az alsó-, mind a felsőosztályokban 50-ben állapítsák meg, s párhuzamos osztályok felállítása csak akkor tétessék kötelezővé, ha a tanulók létszáma ezen maximumot három egymásutáni évben legalább egy harmaddal meghaladná.

XXV. A 146. §. szerint a középiskolák legelső osztályába már a 9-ik évet betöltött növendékek felvehetők. Minthogy azonban a népiskolák legelső osztályába csak a hat évet betöltött gyermekek vétetnek fel, s a középiskolákra megkívántató előképzettséget csakis a 4 osztály bevégezése után, vagyis a 10-ik év betöltésekor szerezhetik meg: annál fogva javaslatba hozzuk, hogy a középiskolák legelső osztályába csak oly növendékek vétessenek fel, kik 10-ik életévüket betöltötték.

XXVI. A 151. §. 4-ik pontja szerint a magánvizsgálatokról szóló jegyzőkönyvek, a készített írásbeli dolgozatokkal és igazolványokkal együtt tulajdonképen három főrumhoz terjesztendők, mi a magánvizsgálatok ügyének kellő lefolyását okvetlenül gátolni fogná; annál fogva javaslatba hozzuk, hogy a magánvizsgálatokról szóló jegyzőkönyvek mindig csak az iskolaszékhez terjesztessenek fel, s csakis kívántra küldessenek a püspökhöz.

XXVII. A szabályzat 154. § a a tanév végén tartatni szokott szigorlatokat mintegy eltörölni s helyére a nyilvános vizsgálatokat behozni látszik, mi sem a tanulók képzettségének megállapítására, sem a tanárok lelkiismeretes munkásságának megítélésére az eddigi tapasztalat szerint nem bizonyult alkalmasnak, azért a 154. §-t következőleg kívánjuk szövegeztetni: „Minden osztályban évenként a tanév végével a szigorlaton kívül nyilvános vizsgálatok tartandók, melyeken minden tanuló köteles megjelenni. A ki a szigorlaton betegség, vagy hasonló el nem háriható ok miatt

meg nem jelenhet, az — ha különben a tanórákat rendszeren látogatta, elmaradását kellően igazolván — a következő tanév megnyitla előtt az igazgató által kitűzött időben díj nélkül magánvizsgálatot tehet s így a következő osztályba léphet be.

XXVIII. Minthogy az egyöntetű kormányzás és felügyelet céljából szükségesnek látszik, hogy egyetlen tanintézet se szakittassék ki illető egyházkerületének hatásköréből: annál fogva javaslatba hozzuk, hogy még az egyetemes egyház által fentartott intézetek is — a szabályzat 157. §-ának megváltoztatásával — azon egyházkerület hatósága alá soroztassanak, melynek kebelében az illető tanintézetek léteznek.

XXIX. Minthogy a tanárok létszámának és fizetésének megállapításáról szóló 131. és 133. §-okat indokolva módosítani kívántuk: annál fogva a szabályzat 158. §-nál ezen módosítások figyelemre méltatását s a szövegezés a szerint megállapítását kívánjuk.

XXX. A tanároknak az órarendben kijelölt tanórákra rendszeren és pontosan megjelenése s azoknak rendszeren és végig kitarlásán kívül s a többi tanárok óráinak kellő időben megkezdhetésére való tekintetből, a tanórák pontos bezárása is szükséges lévén, a 179. §. a) pontjának végére a következő szavakat is oda tétetni kívánjuk: „egyszersmind azokat pontosan bezárni.”

XXXI. Minthogy az érdeklődés minél tágasb körben fenntartása és élesztése, egyes ügyekben szakértő vélemények adhatása céljából szükségesnek látszik, hogy az iskolaszék tagjainak száma ne köttessék valamely előre meghatározott maximumhoz: annál fogva a 182. §-nak az iskolaszék tagjai maximumát meghatározó pontját elhagyni kívánjuk. Minthogy pedig főleg a nagyobb tanintézetekre nézve elkerülhetlenül szükséges, hogy a tanári testületnek az iskolaszék ügyeire való befolyása is nagyobb legyen, mint egy kisebb s kevesebb bonyodalmú tanügyi kérdésekkel foglalkozó tanintézetnél: annál fogva javaslatba hozzuk, hogy egy 8 osztályú tanintézetnél az iskolaszék tagjai közé a tanári testület 4 tagja vétessék fel.

Ugyancsak a 182. §. e) pontja szerint az iskola igazgatóját az iskolaszék választja. Nem lehet azonban tagadni, hogy az igazgató képességei és hivatalának viselésére alkalmas voltának megítélésére, az őt legközvetlenebb tapasztalásból ismerő tanári testület a legilleté kesebb; azért tehát a nevezett §. e) pontját következőleg kívánjuk szövegeztetni: „Az iskola igazgatóját a tanári testület meghallgatásával s javaslatára az iskolaszék választja.”

Az iskolaszék hatáskörét szabályozó 182. §-ban sehol nem levén arról említés, hogy általában az iskola vagyonaira melyik felettes hatóság gyakorolja a közvetlen felügyeletet, s e hiány pótlása céljából javaslatba hozzuk, hogy e § h) pontja a következőkkel egészítettessék ki: „s általában az iskola vagyonaira felügyel.”

XXXII. Minthogy tudomásunk szerint egyetlen egyházmegye sem létezik, mely a kebelében levő tanintézet fenntartásához legalább részben ne járulna, s ilyen intézet valószínűleg a jövőben sem fog lenni, s így az iskolaszék felett álló hatóságok közül jogosan ki nem zárható az illető egyházmegye: annál fogva a 183. §. a) pontjából a „részben

vagy egészben fentartott intézeteknél" szavakat, valamint a b) és c) pontokat már főlebb kifejtett indokainknál fogva kitörlésre ajánljuk.

XXXIII. Tekintettel arra, hogy a tanárok kisebb fokú fegyelmi ügyeit leggyorsabban és legcélravezetőbben az iskolaszék, illetőleg az egyházmegyei törvényszék intézheti el — ezeknek levén alkalmuk az ügy állásáról közvetlen tapasztalatot szerezni — ezért javaslatba hozzuk, hogy a szabályzat 184. §-a következőleg szövegeztessék: „A tanárok kisebb fokú fegyelmi ügyeiben az iskolaszék, fontosabbakban 1-ső fokon az egyházmegyei törvényszék, 2-ik fokon az egyházkerületi törvényszék s 3-ik fokon az országos egyházi tanács ítél.”

XXXIV. Minthogy az oktatás kezelésére való szakszerű felügyelet gyakorlására a 185. §. szerint választandó felügyelők fentartása nagy költséggel járna s mind e mellett is aligha elérhető lenne a kívánt cél már a tanintézetek nagy száma miatt is: annál fogva javaslatba hozzuk, hogy „az oktatás kezelésére való szakszerű felügyeletet az országos egyházi tanács időről-időre kinevezendő küldöttek által gyakorolja.” Ezen javaslatunk összhangzásban áll a szabályzat 218. §-ának 2. pontjával is.

XXXV. Ezen észrevételekben már előzőleg kifejtett okoknál fogva a 196. §-ban az akadémiai tanárookra nézve megállapított heti óramaximumot igen kevésnek találjuk, s bátrak vagyunk kifejezést adni azon meggyőződésünknek, hogy ha e tanórák minimuma 12-ben, maximuma 18-ban állapítatik meg, ez a magyarországi protestáns lakosság vagyoni helyzete által indokolt fog lenni.

XXXVI. A szabályzat 200. §-ának 4. pontja szerint „a lelkészi hivatalra képesítő vizsgálatokon kívül a tanári kar előtt legalább minden két évben egy szigorlatot tesznek a rendes hallgatók.” E pontra vonatkozólag azon véleményben vagyunk, hogy még a korosabb hallgatókra nézve is jótékonyan s buzdítólag hat az, ha minden évben legalább egy vizsgálatot kell tenniük; minél fogva az említett pontban a „minden két évben” szavak közül a „két” szót kitörlöztetni óhajtjuk. Ugyanezen §. 6. pontjában a talán tévedésből becsúszott „4 rendes tanáron felül” szavak helyett a 2. ponttal összhangzásba tétel végett is „5 rendes tanáron felül” ígandatandó be.

XXXVII. Csak általánosságban kívánjuk megjegyezni, hogy a 196. §-ban megállapított óraszámhoz s a 3 éves tanfolyamhoz képest a bölcsészeti szakosztályban a 201. §. 2. pontja szerint alkalmazandó tanárok számát felette nagyinak találjuk s a kívánt cél a rokon tantárgyak csoportosítása mellett 9 tanárral is elérhetőnek véljük, mint elérhető ez a jogakadémián.

XXXVIII. Már főlebb kifejtett okainknál fogva a 204. §. g) pontját következőleg kívánjuk módosíttatni: „A tanárjelöltek minden évben egy szigorlatot tesznek le.”

XXXIX. Végre, minthogy ellenőrzés szempontjából felette kívánatos, hogy az egyes tanintézetek vagyoni állapotáról, tőkepenzeinek elhelyezéséről, s a jövedelmek pontos beszédéséről az illető egyházkerület is kellő tudomással bírjon s ez akkor lesz legkönnyebben elérhető, ha a vagyoni állapotról szóló kimutatások az egyházkerület útján terjesztetnek az országos egyházi tanács elé: annál fogva a javas-

lat 215. §-ának második kikezdését következőleg kívánjuk módosíttatni: „A vagyoni állapotáról, a tőkepenzek biztos elhelyezéséről, a jövedelmek pontos beszédéséről évenként részletes kimutatás terjesztendő az egyházkerület útján az országos egyházi tanács elé.”

Egyebekben a „Javaslat” minden pontjával teljesen egyetértünk.

Közli:

Kalós Péter,
egyházmegyei jegyző.

A domesztikáról.

(Folytatás.)

22. *Tetétlen.* Anyaegyház. Hajdumegyében, fekete földön. Összes lakossága 2071; ebből ref vallású 2045, tehát 98.74% volt; ma a ref. lelkek száma 1893, tehát 152 lélek fogyás van. Összes földje 6430 kat. hold, ebből 1200 □ öles 49 hold 1150 □ öl a ref. egyház tulajdona, melyből 38 hold 50 □ ölet a lelkész, 11 hold 1100 ölet a tanítók használnak. Alapítványa 420.00 frt, mely egyházi célra jövedelmez. Követelése jelentéktelen adóhátrány. Templomán kívül van paplaka, s egy kettős iskolája. Fizet egy lelkészt s két tanítót. Tanköteles a lelkek 9.19%-a; iskolába jár a tank. 100.00%-a; iskolahagyott s iskolázatlan nincs. A tankötelesekből egy tanítóra s tanteremre 87, a feljárókból 87 gyermek jut. Több iskolára e században alig lesz szüksége. — Jövedelme egyházi adóból 146.42 frt, 114 köből 3²/₈ véka búza, 48 köből 2 véka árpa; elegesekéből 267.00 frt, 75 köből 1 véka búza, 34 köből 3 véka árpa; egy évi perselypénz 4.09 frt. Jövedelméből kiad a belhivatalnokoknak 136.00 frtot, 51 köből búzát, 32 köből árpát; gondnok s harangozóknak 42.20 frtot, 13 köből búzát, 2 véka árpát; elegesekre 259 frt 11 krt; tehát az összes kiadás 59%-a a belhivatalnokoké. Az egyházi adóból egy lélekre 7.73 kr., 9.70 itcze búza, 4.09 itcze árpa, a perselypénzből 0.21 kr. esik. Épületei tűzkár ellen biztosítva vannak.

23. *Balmaz-Ujváros.* Kettős — magyar és német — anyaegyház. Hajdumegyében fekete földön. Összes lakossága 9481; ebből magyar ref. 6663, német ref. 1948, együtt 8611, tehát 90.82% volt. Ma magyar ref. 6026, német ref. 2124 van; tehát amaz fogyott 637-tel, emez szaporodott 176 lélekkel. Összes földje 50203 kat. hold. Ebből a magyar ref. egyházé 148 hold és 800 □ öl, 1200 □ ölével; a német egyházé 67 hold és 400 □ öl; melyből a magyar ref. lelkész használ 49 hold 800 □ ölet, a tanítók 49 hold 800 □ ölet, az egyház 49 hold 800 □ ölet; a német lelkész használ 33 hold 800 □ ölet, a tanítók 11 holdat 266 □ ölet, az egyház 22 hold 534 □ ölet. — Alapítvány a magyar egyházban 1100.00 forint iskolai célra, a német egyházban egy száraz malom, szintén iskolai célra. Követel a magyar egyház 4182.50 frtot, 246 köből 3 véka búzát; a német egyház 229.69 frtot, 26 köből 4¹/₈ véka búzát. A magyar egyháznak templomán kívül van paplaka, egy nagy iskola-épülete, kántori laka. Fizet egy lelkészt, kántort, két fi- és két leánytanítót. — Tanköteles a lelkek 12.87%-a; iskolában jár a tank. 78.10%-a; elhagyta a tank. 14.80%-a; nem jár a tank. 7.10%-a. A tankötelesekből egy tanteremre s tanítóra 194, a feljárókból 151 gyermek jut. Egy tanteremre s tanítóra 80 gyermeket számítva még kell 5 tanterem s 5 tanítói állomás, mi mintegy 15 ezer frt egy-

szersmindenkorra teendő kiadást s 2500 frt évi átalányt vesz igénybe. Jövedelme egyházi adóból s tandíjból 983.24 frt; 442 köből $1\frac{1}{8}$ véka búza; elegyesekből 6285.03 frt; 238 köből 3 véka búza, 134 köből $1\frac{1}{8}$ véka rozs, 8 köből 1 véka árpa, 11 köből $\frac{1}{8}$ véka tengeri; egy évi perselypénz 31.55 frt. Kiad a behivatalnokoknak 994.92 frtot, 164 köből $3\frac{2}{8}$ véka búzát, 32 köből 3 véka rozsot, 54 köből 1 véka tengerit; gondnok és cselédeknek 395.82 frtot, 12 köből $2\frac{1}{8}$ véka búzát, 18 köből $3\frac{1}{8}$ véka rozst, $3\frac{1}{8}$ véka tengerit, elegyesekre 1695.03 frtot; tehát az összes kiadás 51%-a a behivatalnokoké. Az egyházi adóból egy lélekre 14.75 kr, 10.62 itcze búza, a perselypénzből 0.47 kr. esik. Épületei tűzkárjellen biztosítva vannak. A német egyháznak javításra váró templomán kívül van paplaka, egy fi- és leányiskolája. Fizet egy lelkészt és két tanítót. — Tanköteles a lelkek 11.95%-a, iskolába jár a tank. 77.55%-a, elh. a tank. 8.65%-a, nem jár a tank. 13.80%-a. A tankötelesekből egy tanteremre s tanítóra 127, a feljárókból 98 gyermek jut. Egy tanteremre s tanítóra 80 növendéket számítva kell még egy tanterem s egy tanítói állomás, mi 2000 frt egyszersmindenkorra teendő kiadást s 400 frt évi átalányt igényel. Jövedelme egyházi adóból 528.35 frt, 142 köb. $\frac{6}{8}$ v. búza, $3\frac{6}{8}$ árpa, elegyesekből 744.56 frt, 25 köből $\frac{3}{8}$ véka búza, 14 köből $2\frac{1}{8}$ véka rozs, 2 köből $1\frac{1}{8}$ véka tengeri; egy évi perselypénz 11.76 frt. Kiad a behivatalnokoknak 432.07 frtot, 75 köből 1 véka búzát, gondnok s cselédeknek 20.00 frtot, 3 köből $2\frac{3}{4}$ véka búzát, 1 köből rozsot; elegyesekre 624.82 frtot; tehát az összes kiadás 57%-a a behivatalnokoké. Az egyházi adóból egy lélekre 24.87 kr, 10.71 itcze búza, 0.27 itcze árpa, a perselypénzből 0.55 kr. esik. Épületei tűzkár ellen biztosítva vannak.

Összegezve az egyes egyházakról mondottakat, ugy fogjuk találni, hogy egyházmegyénk 23 polgári községében, az 1870-iki népszámlálás szerinti 125,190 összes lakosságából, 21 anya s 3 leányegyházban akkor (1870) 99,396 református volt, tehát a lakosság 79.39%-a; ma a ref. lelkek száma 99,917. A 23 polgári község határa 436,422 kat. hold, a mi (egy □ mértföldre 10 ezer holdat számítva) 43 □ mértföldnél többet tesz. Eme földből 1200 □ öles holdat számítva, összesen 5384 hold és 631 □ öl a ref. egyházak tulajdona. Ebből az egyházak használnak 2713 hold 594 □ ölet; a lelkészek 1245 hold 750 □ ölet; a tanítók 1382 hold 799 □ ölet; a gondnok és cselédek 42 hold 888 □ ölet. Összes alapítvány 71,657.52 frt, 185 köből rozs takarékmagtár; egy száraz malom, melyből egyházi célra jövedelmez 15,529.10 frt, nevelési célra 56,128.42 frt, 185 köb. rozs takarékmagtár s egy száraz malom. Összes adósság, mely az egyházakat terheli mintegy 40,000.00 frt. Összes kintlevő követelés, részint tőkékben, legnagyobb részt azonban adóhátrányokban 116,147.24 frt; 2331 köből $1\frac{1}{8}$ véka búza; 8 ezer 225 köből $1\frac{3}{8}$ véka rozs, 1523 köből $2\frac{3}{8}$ véka árpa. Templom és imaház 23; paplak 24; iskola épület 64; csak lakásra (tanítóknak) szánt épület 14; lelkész van 24, gymn. tanár 9; lelkésztanító 1, tanító 95; óvónő 1; önálló kántor 8. Tanköteles a lelkek 11.57%-a; iskolába jár a tank. 76.57%-a; elh. a tank. 16.05%-a; nem jár, vagyis teljesen iskolázatlan a tank. 7.38%-a. A tankötelesekből egy tanteremre s tanítóra 128; a feljárókból 98 gyermek jut. Egy tanteremre s tanítóra 80 gyermeket számítva még kell

48 tanterem s 48 tanítói állomás; mi csak hozzátéveleg is 100,000 frt egyszersmindenkorra teendő kiadást s 23,500 frt évi átalányt vesz igénybe. — Összes évi beveendő egyházi adóból (P.-Ladány, Nagyfalva és Saáp tandíját nem számítva, hol azt külön a tanítók szedik) 23,318.94 frt; 2830 köből $\frac{1}{8}$ véka búza, 2310 köből $3\frac{1}{8}$ véka rozs, 1822 köből $1\frac{1}{8}$ véka árpa, 11 köből 2 véka tengeri; elegyesekből 161,863.80 frt, 2103 köből 3 véka búza, 7910 köből 3 véka rozs, 942 köből $\frac{1}{8}$ véka árpa; 22 köből $3\frac{7}{8}$ véka tengeri. (Az egyházi adó pénzértéke, a búzát 6, rozsot 5, árpát s tengerit 4 frton számítva 59,142.94 frt; az elegyes bevéendők értéke 217,900.05 frt.) egy évi perselypénz 612.97 frt. Kiadás a behivatalnokoknak 28,467.82 frt; 1490 köből $3\frac{6}{8}$ véka búza, 1891 köből 3 véka rozs, 778 köből 3 véka árpa, 65 köből 3 véka tengeri, minek pénzértéke 50,249.82 frt; gondnokok s cselédeknek 4407.40 frt 265 köből 1 véka búza, 210 köből 2 véka rozs, 74 köből $2\frac{3}{8}$ véka árpa, minek értéke 722.94 frt; elegyes kiadás 37,079.55 frt. Az összes kiadásnak tehát 53.14%-a a behivatalnokoké, 46.86% pedig elegyes kiadás. Az összes egyházi adóból egy lélekre 23.33 kr. 4.53 itcze búza, 3.70 itcze rozs; 2.91 itcze árpa; 0.015 itcze tengeri (pénzértéke 59.42 kr.); perselypénz 0.61 kr. esik.

Ha ezen számokból azt veszem ki, hogy a behivatalnokok fizetésére adott 50,249.82 frtnak 0.4-e a lelkészek és tanárok, 0.6 tizede pedig a tanítók és kántorok fizetésére megy s ennek folytán egyházmegyénk 24 lelkésze s 9 tanára átlag 609.08 frtot kap s 1245 hold 750 □ öl földet használ; a 96 tanító s 8 kántor átlag 289.90 frtot s 1382 hold 799 □ öl földet használ; és megjegyzem, hogy egyházmegyénknek 3200.00 frton felül van közigazgatási, 10 ezer forinton felül van lelkészgyámintézeti, 6 ezer forinton felül van tanítógyámintézeti tőkéje; hogy egyházkerületi közigazgatásra 534.00 frtot, konventi költségre 267.00 frtot, egyházmegyei közigazgatásra 181.90 frtot, más jótékony célokra mintegy 500 frtot ad (1878-ra); az országos tanítói nyugdíjintézetre pedig 1142 frtig van megadózotva: azt hiszem meglehetősen kimerítő ismertetést nyújtottam egyházmegyénk felől. Nem mondom, hogy minden adatom kifogástalan, de azt igenis, hogy hozzátéveleg az anyagi állásnál egy sincs, mert mindezt egyházaink 1876. évi már megvizsgált s helybenhagyott számadásainak kivonatából merítetttem s hol ez sem vala egészen világos, arra az illető lelkész uraktól kértem felvilágosítást (kik, valamint nagyt. Pápay Imre esperes ur is, fogadják e helyen is támogatásukért nyilvános köszönetemet). Tehát adataim a tényleges állást tüntetik fel, minden szépítés, takargatás nélkül.

Zsigmond Sándor.

(Folyt. köv.)

A tiszáninnen való ref. egyházkerület tavaszi közgyűlése.

Egyházkerületünk, régi szokásához képest, ez évben is Miskolczon tartá meg tavaszi közgyűlését, ápril hó 27—30. napjain. Köztiszteletben és szeretetben álló főgondnokunk, id. b. Vay Miklós ur ő nagyméltósága gyöngékedése miatt nem jelenhetvén meg, helyette a világi elnöki széket mint a jelenlévők közt legidősebb segédgondnok, ifj. b. Vay Miklós ur ő méltósága foglalta el. Kun Bertalan szuperintendens ur buzgó imával nyitváu meg a gyűlést, mindenek előtt felolvasta

a szokásos évi jelentést, melyből örömmel hallottuk, hogy egyházkerületünkben a vallás és erkölcsi élet képe megnyugtató; az egyházak kebelében béke, nyugalom, és jó rend uralkodik; hűveink áldozatkészsége, a mostoha, sőt némely helyeken egészen nyomasztó anyagi viszonyok daczára is megtartotta erejét s nem egy alkalommal egy pár száz forintot meghaladó összeget is tett le az egyház és tanügy oltárára. Népiskolai állapotaink többnemű régiebb bajokat levén kénytelen leküzdeni, ha nem mindenütt virágzó is, de félreismerhetlen javulást tüntetnek fel, s e tekintetben különös dicsérrel emeltetett ki a *gömöri* egyházmegye, melynek példányszerű buzgalmát a királyi tanfelügyelő is elismeréssel tüntette ki évi jelentésében.

Emez évi jelentés után, nt. *Kopré Ferencz* ur, mint az alsó zempléni egyházmegye új esperese tette le hivatalos esküjét s a gyűlésen jelenlevők szíves üdvözlete közt foglalta el helyét, melyhez, ismervén az új esperes ur fáradhatlan buzgalmát, ügyszeretetét, és egyházi és iskolai állapotaink körül szerzett hosszas tapasztalatait, méltán szép reményeket köt úgy az alsózempléni egyházmegye, mint egyházkerületünk egyeteme is.

Ennek megtörténtével, szuperintendens ur tudatta, hogy miután a vallás és közoktatásügyi minisztérium egy törvényjavaslatot terjesztett be a magyar képviselőház elé a középiskolai oktatás és legfőbb felügyeleti jog rendezésére vonatkozólag, a magyarországi ref. főgondnokoknak és szuperintendenseknek, a debreczeni konvent határozata értelmében. Budapesten össze kellett jönniök a végett, hogy iskolai autonómiánk megvédésére minden szükséges lépést megtegyenek s épen e czélból ugyanott tárgyalás alá is vették a törvényjavaslatot s egy emlékiratot készítettek erre vonatkozólag s azt egy kérvény mellett már be is adták a képviselőháznak. Midőn közgyűlésünk e jelentést közhelyessé vette tudomásul, egyszersmind öszinte háláját fejezte ki jegyzőkönyvében a főgondnokoknak és szuperintendenseknek azért, a miért e nagyfontosságú és féltett jogainkkal öszszefüggő ügy körül oly gyorsan, annyi bölcseséggel és erélyvel jártak el.

Ugyanezen ügynek alkalmából egész terjedelmében felolvastattott azon emlékirat, melyet a főgondnokok és szuperintendensek e tárgyban a képviselőházhhoz nyújtottak, egyszersmind indítványba tétetett, hogy az előttünk fekvő kérdésnek életbevágó volta, az egész középiskolai törvényjavaslaton végig vonuló s önkormányzatunk ellen fordult törekvés, méltán megkívánja azt, hogy e javaslatához egyházkerületünk is hozzá szóljon s részt vevén az e ponton megindult küzdelemben, felírást intézzen az országgyűlés elé s hasonló eljárásra hívja fel a többi egyházkerületeket is. A felolvasott emlékirat egyházkerületünk örömmel és helyeslőleg vette tudomásul s a tett indítványt egyhangúlag elfogadván, az emlékirat, illetőleg kérvény elkészítése végett egy küldöttséget nevezett ki. Az elfogadott kérvény e lapok közlése után, egész terjedelmében ismeretes az olvasó közönség előtt.

Tárgyaltattott az egyes egyházmegyéktől beérkezett vélemények és észrevételek figyelembevételével mellett a *Molnár Aladár*-féle alkotmány- és iskolaügyi dolgozat. Egyházkerületünk általában kénytelen volt kimondani, hogy a tervezet minden irányban oly eszményi, melynek megvaló-

sítására, jelenlegi helyzetünk mellett nekünk gondolnunk sem lehet. Ez az oka annak, hogy mélyebbre ható intézkedések ez ügy körül nem is tétettek; mindenütt látszott az: mint kénytelen alkudni a jó szándék és szép terv a helyzet által teremtet és egyhámarjában le nem győzhető nehézségekkel. Innen van az is, hogy az egész tervezet módosítását mindenütt a közvetítés szelleme hatja át s nevezetes függő kérdések megoldására nézve is a helyi körülmények, a lehetőség figyelembe való vétele moudatott ki irányadóul.

Felszólíttatván egyházkerületünk arra, hogy az országos tanügyi bizottságba maga részéről is válaszsza meg a szükséges rendes és póttagokat: rendes tagokul megválasztattak: *Hegedűs László, Mocsári Lajos, Fejes István és Szinyei Gerzson*; póttagokul pedig: *Csüder Károly, Bernáth Elemér, Terhes Barna és Kérészi István* urak.

Beadattak a néhai nt. *Körösi István*, alsó-zempléni esperes ur halála által megüresedett egyházi algondnoki hivatal betöltésére elrendelt szavazatok. Azoknak felbontására és számbavételére egy küldöttség neveztetett ki s ez jelentette, hogy a beérkezett szavazatok nagyon megoszlanak s a rendszabályaink által kívánt többséget a jelöltek közül senki sem nyerte el, miért újabb szavazásra lesz szükség. Mint legtöbb szavazatot nyertek, új szavazásra kitűzettek nt. *Prágai Lajos* alsó-borsodi esperes és *Fejes István* sátoraljaujhelyi lelkész urak.

Olvastattott az országos tanügyi bizottságnak jegyzőkönyvi átirata, a melyben középiskolai tanügyünk állapotának lehető alapos áttekintése czéljából kezéhez szolgáltatni kéri az egyházkerületben levő középiskoláknak is öt évre terjedő statisztikai adatait. Az illető tanintézetek igazgatóságai megbizattak, hogy a kívánt adatokat pontosan állítsák össze s rendelkezés alá bocsássák. Ugyancsak ezen tanügyi bizottság megküldvén egy példányban az által a készített tanrendre, fegyelmi eljárásra tanárképzésre vonatkozó dolgozatokat, azok beható tanulmányozás és véleményezés végett a *Sáros-pataki* és *miskolczi* tanári karhoz tétettek át, jelentésök a legközelebbi Sáros-Patakon tartandó egyházkerületi gyűlésre várattván be.

(Vége köv.)

RÖVID KÖZLEMÉNYEK.

A gymnáziumi és reáliskolai törvényjavaslat, melynek tárgyalását május 11. vagy 12-ik napjára már kitűzte volt az országgyűlés, egyelőre levétetett a napi rendről; némely politikai lapok szerint pedig talán örökre is levétetett onnan. Ez volna a leghelyesebb, a legesélyesebb. Most már a közoktatásügyi miniszter ur ónméltósága ismerheti a protestánsok gondolkodását, láthatja, hogy melyek különösen azon pontok, melyekre nézve a protestánsok jogérzete tiltakozik s a melyekre nézve a törvényjavaslatot okvetlenül változtatni kell. Ily változtatás volna mindenen felett az, hogy a protestánsok középtanodáiról egy külön szakasz iktatassék be, hogy a prot. középtanodák a tanker. igazgatók közvetlen felügyelete alól vétessenek ki, s az egyházi főhatóságok utján magával a nm. közoktatásügyi minisztériummal álljanak összeköttetésben s terjeszték ide fel kimutatásaikat; a tantárgyakat a törvény s nem rendelet szabja meg a prot. iskolákra nézve; „ratio norma et ordo docendi“ meghatározása a protestánsoknál a törvény értelmében hagyassék meg stb. A protestánsok kiméletet és gyöngédséget érde-

melnek a nemzettől, a hazától, melynek művelődéséért immár megszámlálhatlan áldozatokat hoztak és hoznak önként, nemes eszméktől lelkesítve. Nem is volna igazságos őket egy kategóriába degredálni azokkal, kik pusztán nyereszkedésből állítanak tanintézeteket; a jognak és szabadságnak pedig megsértése lenne a protestánsokat történelmi jogaiktól megfosztani s őket a jog biztos állapotából a kegyelem ingó állapotába helyezni. Szívünkben őhajtkuk, hogy a most egylőre a napirendről levett törvényjavaslat újított és tökéletesített kiadásban kerüljön a ház asztalára vissza mielőbb.

Tulkorai buzgólkodás. A „Magyar Prot. Egyh. és Isk. Figyelő” szerkesztősége és munkatársai nyomtatásban „Sürgős kérelem” cím alatt felhívást intéznek protestáns egyházkerületeink (mind a tizenegy) főgondnokaihoz és püspökeihez, hogy „miután a középtanodai törvényjavaslat, a nélkül, hogy alapos kérelmeink s nem kiváltságon, de törvényen alapuló tiltakozásunk tekintetbe vétetett volna, az országgyűlés által letárgyalatott s ez által protestáns egyházunk jogainak és szabadságának bástyáján mérhetlen rés ütett, meneszsenek király ő felségéhez tekintélyes küldöttséget, vagy menjenek magok, hódoló tisztelettel kérni ő felségét, hogy mielőtt a középtanodai törvényt szentesítene, az 1848. évi 20. törvényzikket megerősíteni méltóztassék.” — A jó akaraton legyen Isten áldása, de most az egyszer előbb nyilvánult, mint kellett volna, mert előbbi közleményünk szerint a törvényjavaslat tárgyalása pünköst utáni időre halasztatott, a mi nagyon bizonytalan határidő.

Tudomásul. A reformátusok debreczeni főgymnáziumában az írásbeli érettségi vizsgálatok f. év május 31. és június 1—2-ik napján, a szóbeli érettségi vizsgálatok pedig június 27—30. napjain fogtak megtartatni. A vizsgálatra jelentkezés határideje május 27—29-ike, mely idő alatt a vizsgálati díjak is befizetendők. — Debreczen, 1880. év május 8.

Az igazgatóság.

Uj unitárius egyház. A mint olvassuk, Hódmező-Vásárhelyen még a múlt évben néhány ref. család az unitárius egyházba lépett át s ez által ott egy unitárius egyházközösség alapja vettetett meg. Ezen új egyház első nyilvános isteni tisztelete pünköst első napján leend, melynél a lelkészi teendőket Nagy Lajos kolozsvári unitárius lelkész és esperes ur teljesítendő.

A budapesti tudomány-egyetem újjáalakítása 100 ik évforduló ünnepét f. évi május hó 13-án ülte meg. Az ünnepély misével kezdődött, melynél Simor János hercegprímás pontificált fényes segédlettel. Mise után az ünneplő közönség az akadémia dísztermébe ment, a hol a rector magnificus ünnepi beszédet tartott. Majd Anyós Pálnak 100 év előtt az egyetem újjáalakítása emlékére irt dicsénete s Szász Károlynak sok tetszést aratott „Ünnepi ódája” olvastatott fel. Ezután a tiszteletbeli és jubilaris tudori oklevéllel kitüntetett jelesek (Arany János, Szász Károly, gr. Lónyai Menyhért, Csengeri Antal, Szabó Károly stb.) nevei olvastattak fel; az ez ünnepély emlékére vert érmek, ezek közt a király ő felsége számára egy 100 arany értékű, s a dr. Pauler Tivadar által irt s az egyetem 100 éves történetét tárgyzó munka bemutatása, végre a pályanyertes egyetemi ifjak közt a jutalmak kiosztása következett. . . Budapest város ez alkalomból ezen történelmileg is nevezetes esemény megörökítésére a tudomány érdekeinek előmozdítása céljából egy évenként 1000 frtban kiszolgáltatandó alapítványt tett. — Megemlítendőnek tartjuk végre, hogy ez ünnepélyen a debreczeni jogakadémiát dr. Kovács Sándor jogtanár ur képviselte.

A debreczeni ref. egyházmegyei segédgondnokságra harmadik ízben elndelt szavazás eredménye ez: Bernát István 10, Laky Lajos 9, Nadányi Miklós 6, Beke Mihály 5 szavazatot nyert; e szerint általános szavazattöbbséget senki sem nyervén, új választás lesz elrendelendő.

A „Protestáns theologiai könyvtár” előfizetőinek névsora az 1880. 1881. 1882-iki 3 éves cyclusra. *Gyűjtők:* Dr. Kovács Ödön theol. tanár N.-Enyed 35 példány. Tóth Sámuel theol. tanár Debreczen. 31 példány. Tabajdi Lajos ref. l. Szathmár 14 péld. Körmendi Sándor b.-somogyi ref. esp. 14 péld. Tavasz József vajai ref. l. 13 pl. Szemes László r. l. Sz.-János 13 p. Pápai ref. theol. önképzőkör 12 p. Kiss Gábor r. l. Pápa 12 p. Haan Lajos evang. l. Békés-Csaba 11 p. Soproni evang. theol. egyesület 11 p. Unitárius theol. egyesület Kolozsvár 10 p. Szöllösi Antal r. l. Makó 8 p. Kopré Ferenc ref. esp. Órös 7 p. Benkő István ref. papjel. Székely-Udvarhely 6 p. Bartalos Mihály ref. esp. N.-Pirit 11 péld. Zachar Gusztáv tanár, Rimaszombat 11 p. Fülöp Géza r. l. Szászváros 6 p. Gáspár Albert r. l. Aldoboly 6 p. Lőrincz Gyula ref. pj. Székely-Udvarhely 4 p. Urbán Adolf ev. főesperes Hanusfalva, 4 p. Raab Károly ev. főesperes F.-Micsinye 3 p. Prágai Lajos ref. esp. Maklár, 3 p. Händel Vilmos ev. lelkész és tanár, Selmech 3 p. Soltra Alajos r. l. Ráczeke, 2 p. Sámi László tan. Kolozsvár 2 p. Mocsai Antal ref. főesperes 2 p. Huszonhatan gyűjtöttek = 254 példányra.

Előfizetők, kik 1880-ra befizettek: 1. Szakácsi Dániel Sárospatak. 2. Szöcs Ferencz nevelő, Pest. 3. Dr. Ilsvai Lajos s. tanár, Pest. 4. Dr. Barsi József statist. hiv. Buda. 5. Hevessy Károly a baranyai vil. tanácsbíró. 6. Hetesi Viktor r. l. Drávafok. 7. Ince György r. l. Kovászna. 8. Mockovcsák János ev. l. Besztercebánya. 9. Frenyó Gyula ev. l. Sz.-Péter. 10. Csorba Farkas r. l. N. Keszi. 11. Szutter Károly ev. l. Bikács. 12. Tóth Miklós r. l. Búd-Sz.-Mihály. 13. Kis János ev. l. Ajka. 14. Polgár János ev. l. Meszlen. 15. Szilágyi Gábor r. l. Ötvös Könyi. 16. Pap Gábor ref. püspök R. Komárom. 17. Bodrogi Sámuel r. l. Nagy-Szeben. 18. Poszvék Sándor theol. tanár Sopron. 19. Stettner Ignác ref. l. Nyárad. 20. Ritter Károly ev. l. Csall.-Somorja.

21. és 22. Csecsetka Sámuel tanár, Pozsony. 23. Debreczeni Gábor ref. esp. Felső-Nyárad. 24. Tatavidéki ref. lelkészértekezlet N.-Igmánd. 25. Máté József r. l. Csákvár. 26. Dr. Antal László orvos, főisk. főgondnok, Maros-Vásárhely. 27. Zakariás Dániel r. l. Brád. 28. Dózsa József r. l. Tata. 29. Soltra Alajos r. l. Ráczeke. 30. Ludaics Miksa kir. járásbíró Ráczeke.

31. Tóth Sándor r. l. Gomba. 32. Horváth Sándor tanár Miskolcz. 33. Vámos Dániel r. l. Mórág. 34. Széles Endre r. l. Szinér Váralja. 35. Szondi Imre r. l. Kis-Pereg. 36. Molnár Sámuel r. l. V.-Ladány. 37. Czúcz Lajos r. l. Szava. 38. Benkő Gyula egyházmegyei világi tanácsbíró Szava. 39. Medgyaszai Vincze r. l. Káloz. 40. Papp Károly ref. esperes, Bihar-Püspöki.

41. Makay Dániel r. l. Ungvár. 42. Horváth János, Békés-Csaba. 43. Czékus István evang. püspök, Rozsnyó. 44. Stépán Gábor zempléni egyh. m. tanácsbíró, Málca. 45. id. Kelecsényi Mihály r. l. Sz.-László. 46. ifj. Kelecsényi Mihály ref. s. l. Sz.-László. 47. Mogyorósi István r. l. Zilah. 48. Sylvester Domokos r. esp. Vizakna. 49. Sztehló János ev. esp. Eperjes. 50. Weisz Antal ev. l. Dobsina.

51. Végh János r. l. Kis-Kövesd. 52. Décsi Bálint r. l. Ács. 53. Stettner Gyula ev. l. igazgató tanár, Felső-Lövő. 54. Kovács Mózes r. l. Szederjes. 55. Koncz Imre ref. főesperes, Seregélyes. 56. Gózon Eduárd r. l. Uj-Szivac. 57. Keserü Lajos r. l. Bogyiszó. 58. Hoffer Károly r. l. Kis-Csány. 59. Dömök Péter r. l. Ócsény. 60. Breznyik János evang. lyc. ig. tanár, Selmech.

61. Evang. Lyceum, Selmech. 62. Händel Vilmos ev. l. és tanár, Selmech. 63. Gaál Bénes r. l. Hetes. 64. Knar Sámuel ev. l. Mekényes. 65. Tóth Gábor r. l. Szabadszállás. 66. Eősze Dezső ev. l. Veszprém. 67. Laky András ref. esp. Ladmóc. 68. Bélavári István, r. l. Csoknya. 69. Serb Gerasim közs. jegyző, Nagy-Pil. 70. Jordán István pesti egyh. m. tanácsbíró Pomáz.

(Folyt. köv.)

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: **Jóó István.**
Főmunkatárs: **Tóth Sámuel.**